

XIV. Rozvoj fabriky a rozvoj obce

Výroba rúr má v Podbrezovej bohaté tradície siahajúce do minulého storočia - do roku 1883, keď sa v rámci prestavby železiarní postavila v Podbrezovej prvá rúroveň v Rakúsko – Uhorsku na výrobu valcovaných, ťahaných a tupožváraných rúr. Po rozšírení v r.1898 vzrástla výroba rúr v Podbrezovej na 5000 ton ročne. Na rúovňu nadväzovala strojárnská dielňa na výrobu spojovacích „fittingov“.

Výrobu rúr v Podbrezovej zaviedli na podnet A. Kerpelyho, nového centrálného riaditeľa štátnych železiarní v Budapešti. Bezšvíkové rúry sa vyrábali systémom Otta Briedeho a rúry zvárané vodným plynom podľa Pavla Jankeho. V r. 1885 – 1886 vyvinul Max Mannesmann šikmé valce a v r. 1889-1890 pútnickú stolicu pre výrobu bezšvíkových rúr, ktorá existovala v Podbrezovej až do zrušenia Malého Mannesmannu a pozinkovne rúr v r 1978.

Cieľom rúrového programu, budovaného v Švermových železiarňach, n.p. Podbrezová bolo zabezpečiť kapacity pre výrobu bezšvíkových rúr dodávaných do ZSSR v rámci úverovej dohody o dodávkach ropy a zemného plynu. V podniku sa začala stavať rúovňa s pretlačovacou stolicou , ťaháreň rúr 2 a zariadenie plynulého odlievania ocele. Generálnym projektantom ostal Hutný projekt, dodávateľom stavby IPS – Třinec a dodávateľom technológie Vítkovické železiarne a zahraniční dodávatelia.

Prvá presne ťahaná rúra z nového závodu v Piesku bola skúšobne vytiahnutá 25. augusta 1971, do konca roka začal pracovať celý výrobný cyklus a k 31. marcu 1972 bola ťaháreň rúr 1 uvedená do prevádzky v celom rozsahu projektovanej výrobnéj kapacity. Slávnostne bola otvorená 17. apríla 1972. Výstavba ťahárne rúr 1 bola prvou veľkou stavbou významného obdobia investičnej výstavby podniku. Jej výstavba ako aj celkový rozvoj podniku si vyžiadala ďalšie investičné akcie technického a sociálneho charakteru.

Železiarne Podbrezová a.s., sú významným európskym výrobcom ocelových bezšvíkových rúr valcovaných za tepla a ťahaných za studena.

Základnou prevádzkou železiarní je oceliareň. Tekutá oceľ, vyrábaná z ocelového šrotu v elektrickej peci EAF - UHP, je odpichnutá do panvy, v ktorej sa vykonáva prvotne legovanie a dezoxidácia. Panva je následne premiestnená na stanovisko LF, kde prebieha spracovanie tavby - dezoxidácia, legovanie a modifikácia vtrúsením.

Po spracovaní na LF je oceľ odlievaná v štvorprúdovom zariadení na kontinuálne odlievanie. Toto zariadenie je vybavené kryštalizátormi rúrového typu, deliacim a značkovacím zariadením a chladníkom. Po kontrole kvality blokov nasleduje váženie a expedícia. Ocelové bloky sú vstupným polotovarom na výrobu valcovaných bezšvíkových rúr v prevádzke Valcovňa rúr. Prebytok produkcie je dodávaný externým zákazníkom.

Vsádzkový materiál pre ťahárne rúr vyrába v súčasnosti valcovňa s pretlačovacou stolicou. Vsádzkovým materiálom je ocelový blok 200 x 200 mm odlievaný na zariadení plynulého odlievania ocele. Nastrihané klátiky sú v karuselovej peci ohrievané na teplotu 1240 °C. Z klátika po skalibrovaní sa obstrom odstráni okuje a klátik prechádza k dierovaciemu lisu, v ktorom je vylisovaný na predvalok s dnom, ďalej je tvárnený v 3- valcovom elongátore a v pretlačovacej stolici na trňovej tyči s priemerom 130 mm (až 15 valcovacích stojanov). Trňové tyče sa po dovalcovaní vytiahnu a lupa po odrezaní koncov postupuje do krokovej ohrievacej pece. Po ohreve v krokovej peci a odstránení okují je lupa redukovaná v 28 stojanoch v ťahovej redukovni s individuálnym pohonom jednotlivých stojanov na hotový rozmer

rúry. Rúry po schladnutí na chladníku sú rozbrusovacími pilami rozdelené na násobné dĺžky. V násobných dĺžkach prechádzajú rúry nedeštruktívnou kontrolou. Nasleduje delenie rúr na požadované dĺžky podľa požiadavky odberateľa, frézovanie koncov rúr, tlaková skúška, značkovanie, zväzkovanie, váženie a opravárske operácie. Pretlačovňa vyrába rúry s priemerom 21,3 - 139,7 mm, hrúbkou steny 2,6 - 14 mm, dĺžkou 4 - 9 m a akosťou podľa STN, GOST, DIN, ASTM, ISO a ďalších noriem. Valcovňa rúr vyrába vsádzkový materiál pre ťahárne rúr a hladké bezšvíkové rúry pre domácich a zahraničných odberateľov.

K slávnostnému položeniu základného kameňa došlo 8. mája 1974. Zemina bola vyvázaná z priehlbiny zvanej „Jama“ nad "Ráztokou". Najviac zeminy (do výšky 1,5 m) bolo vyvezené na bývalú farskú lúku medzi Skalicou a Lopejom po pravej strane a to od benzínovej pumpy po potok.

Presné oceľové bezšvíkové rúry sú vyrábané klasickou metódou ťahania rúr za studena na lineárnych ťahacích stoliciach. Vstupným polotovarom sú rúry valcované za tepla, vyrábané v prevádzke Valcovňa rúr. Vlastný výrobný proces pozostáva z niekoľkonásobného ťahania rúr za studena. Rúry sa pred ťahaním hrotujú a chemickou cestou sa upravuje ich povrch. Po ťahaní nasleduje tepelne spracovanie - medzioperačné a konečné žihanie v ochrannej atmosfére v priebežných žihacích peciach. V prípade, že zákazník požaduje rúry v spevnenom stave, tepelne spracovanie sa vynecháva.

Konečná úprava rúr začína ich rovnaním. Rúry sa následne delia na potrebné dĺžky a v prípade potreby sa upravujú ich konce odhraňovaním. Nasleduje vizuálna a nedeštruktívna kontrola povrchu rúr, balenie a konzervácia.

25. apríla 1979 bola slávnostne prestrihnutá páska a uvedená do prevádzky pretlačovňa rúr a 29. mája 1980 ťaháreň rúr 2. Na prelome rokov 1979 – 1980 bola výroba oceľových navarovacích oblúkov premiestnená z valcovne rúr do nových priestorov za ťaháreň rúr 1.

Tretia stavba rúrkového programu – plynulé odlievanie ocele sa nezačala v predpokladanom termíne.

Pretlačovňa rúr –dierovací lis

V dobe najvyššej zamestnanosti (analýza k 19.8.1982) bolo v podniku zamestnaných v priemyselnej činnosti 5373 pracovníkov , 898 THP a z toho 231 majstrov. V nepriemyselnej činnosti bolo zamestnaných 253 pracovníkov z toho 45 THP a 13 majstrov. V podniku celkom bolo zamestnaných 5626 pracovníkov 946 THP a z toho 244 majstrov.

Zdroje pracovných síl pochádzali z 56 lokalít zo vzdialenosti od 3 – 63 km. Najväčší počet pracovníkov dochádzalo do práce zo vzdialenosti 8 - 11 km (Brezno, Hronec, Mýto pod Ďumbierom, Zámotie. Na druhom mieste zo vzdialenosti od 0 – 3 km (Podbrezová), na treťom zo vzdialenosti 20 – 23 km (Braväcovo, Čierny Balog, Lučatín, Michalová – Polhora, Ráztoka, Slovenská Ľupča)

Koncom septembra 1982 sa začalo odlievanie na novom plynulom odlievaní ocele. Vybudovaním radiálneho ZPO sa železiarne v Podbrezovej zaradili medzi zakladajúcich užívateľov progresívneho spôsobu odlievania ocele.

Medzi najvýznamnejšie zmeny v závodnom stravovaní patrí otvorenie novej závodnej kuchyne, v ktorej sa začala výroba 17. 2 .1983, nového bufetu, v ktorom začala 3 – smenná prevádzka 3. 1 .1983.

Toto obdobie bolo vo Švermových železiarňach obdobím investičnej výstavby, ktorá znamenala zásadnú inováciu výrobného programu. Zásadné zmeny sa udiali aj v energetickom hospodárstve – zaviedlo sa používanie zemného plynu v podniku, vybudovali sa nové údržbárske dielne , nové skladové hospodárstvo, rozšírila sa výroba náhradných dielov a hutníckych nástrojov. Na úseku podnikovej dopravy sa postupne zaviedla motorová železničná trakcia, rozšírila sa automobilová a bezkoľajová doprava.

Obec nemala dosť prostriedkov na svoj ďalší rozvoj a v investičnej výstavbe podniku neboli zahrnuté žiadne stavby sociálneho charakteru, ak nesúviseli s rúrovým programom. Iróniou dodnes ostáva, že podnik bol za úspory na investičnej výstavbe potrestaný, lebo nevyčerpal plánované prostriedky , ale nesmel tieto úspory použiť napr. na občiansku vybavenosť, pre sídliská, kde bývali zamestnanci podniku. Obec sa zamerala v tomto období na drobné akcie realizované brigádnicke z vlastného rozpočtu. Bol prestavaný obchod *Mäsa* a *Mliekárne* v Lopeji, vyasfaltovaná bola cesta k železničnej stanici v Lopeji a cesta za kostolom v Hviezdoslavovej štvrti v Podbrezovej. Namontovaním čerpadla v bývalej elektrárni v Lopeji bola zaistená voda z prameňa kráľa Mateja aj pre vyššie položené domy v Lopeji za železničnou stanicou. V tomto roku odovzdal podnik budovu bývalého dievčenského internátu národnému výboru, ktorú prebudoval na detské jasle.

Hotel Podbrezovan

Na stavbe obchodného domu a na stavbe závodného klubu ROH sa intenzívne pracovalo. V rámci bytovej výstavby bolo v Šupkovej štvrti odovzdaných 64 jednoizbových bytov pre slobodných, bezdetných a dôchodcov. Obytná budova za železničnou traťou bola prebudovaná na stredisko učňovského dorastu a budova, v ktorej bolo učňovské stredisko, sa začala adaptovať na závodnú ambulanciu. V budove Kultúrneho domu v Lopeji bola zriadená sála na premietanie filmov, hranie divadiel a usporadúvanie zábav.

11. apríla 1973 došlo k prírodnej zvláštnosti – padal žltý dážď. Od juhozápadu prišiel mrak a okolie začalo žltnúť. Úkaz bol vysvetlený tým, že jemný piesočný prach zo severnej Afriky zavialo s oblačnosťou až na naše územie.

Požiar, ktorý vypukol v Dolinke Šiklova 11. septembra 1973 sa podarilo uhasiť za pomoci veľkého počtu požiarnikov až večer. Jeseň bola krátka, lebo už 15. novembra 1973 napadlo 50 cm snehu. 3. decembra začali až 24 stupňové mrazy.

V tejto dobe sa adaptoval internát zvaný „Valter“ na hotel s pomenovaním "Podbrezovan" pre ubytovanie technických pracovníkov dodávateľských a zahraničných firiem. Prístavba závodnej jedálne na Kolkárni bola robená vo februári 1972, adaptácia budovy internátu v marci 1973 a preberacie konanie celého objektu sa uskutočnilo 29. decembra 1973.

Súčasťou obecnej politiky boli volebné programy Národného frontu. Volebný program obsahoval napr.:

1. Vyhotovenie celej fasády Základnej deväťročnej školy v Podbrezovej ešte k výročiu SNP.
2. Prebudovanie priestorov Základnej deväťročnej školy v Lopeji tak, aby mohla plniť funkciu materskej školy.
3. Úprava miestnych komunikácií - a to za mostom v Lopeji a cesty za lopejským a predajňanským Hronom.
4. Namontovať 14. kusov čakární na autobusovom nádraží.
5. Zabezpečenie výstavby nákupného strediska v Lopeji
6. Vybudovanie šatní na ihrisku.
7. Zabezpečiť výsadbu zelene v Podbrezovej na námestí, na Kolkárni, v Šupkovej štvrti a v Lopeji.

Povodeň:

Počasie v tomto roku bolo mimoriadne nepriaznivé. Už od januára 1974 sa začal topiť sneh, ktorého bolo aj tak málo. Koncom mája začalo sychravé počasie a časté dažde. Tento stav trval počas celej kosby a obdobia sušenia sena, až do 4. augusta, kedy prišli horúčavy. V Podbrezovej dosiahla 8. augusta teplota + 32 °C. Horúčavy trvali do 25. augusta. Potom bolo pekne a sucho až do 22. septembra. Od tohto dňa neustále pršalo bez prestania, čo spôsobilo taký vysoký stav vody v Hrone, že došlo k povodni.

20. októbra 1974 o 8.30 hod. ráno sa spustil lejak, ktorý sa skončil až 22. októbra v nočných hodinách. Už 20. 7 októbra hlásili občania na MNV, že Skalica je zatopená od šiklovského potoka. Voda naniesla skaly, drevo, raždie a iné haraburdie do ústia potoka, kde sa vzdula a zatopila domy Koričanského, Hvosťíka, Batisa a Szabu. Bagre, ktoré prišli na pomoc, už nepomohli. V tom čase bol už aj v Hrone vysoký stav vody. Nad ráno a potom každú hodinu Hron stúpala o 9 cm a ohrozoval celé okolie. Voda Hrona už dosiahla výšku vody na Skalici a zaplavovala všetky domy v Lopeji - a to Chládeka, Turčana, Štubňu, oboch Longauerovcov, dostala sa na dvor školy a ohrozovala okolie. V odpoľudňajších hodinách sa voda predrala za starú cestu (kaplnku). Vojsko na čnoch pomáhalo evakuovať občanov Turčana, Chládeka a ľudí spoza kaplnky. Ľudia sa ubytovávali u známych. Šlo o rodiny: Gaala, Králku, Waltera, Wagnera, Hrašku, Štelleru, Olbrichta Ernesta a Jozefa. Súčasne bolo treba evakuovať občanov na Chvatimechu. Týchto presťahovali do činžiakov na Štiavničke. Stav hladiny Hrona stúpala o 17. hod. na 3,5 metra.

Vody Hrona v závode vystúpili 21. októbra 1974 až do výšky 1,5 m nad úroveň hutníckeho dvora a zaplavili všetky prevádzky v starom závode. Zaplavené bolo koľajisko štátnej železnice pri zvarovni rúr, kde voda dosiahla výšku 0,6m až po kameňolom a zatopila aj ihrisko na Skalici. Pivničné priestory propagačného oddelenia, pivnice závodného hotela, pivnice a kotolňa MNV boli taktiež zatopené. Voda vyhlodala jarok 2 m hlboký až k železničnej stanici. Železnica prerušila prevádzku. Cestujúcich prevážali autobusy z Dubovej do Brezna.

V rúrovni voda zatopila celé technologické zariadenie. Voda natiekla do komôr SM pecí, tým došlo k odstaveniu oceliarne. Zatopené bolo prízemie riaditeľskej budovy, kde ostal iba službukonajúci dispečer s vedúcim výroby, ktorého dispečer vyniesol na chrbte pred stripovaciu halu. Podobne vyniesli rúrováci svojho vedúceho na chrbte zo zatopenej rúrovne.

Veľká nárazová vlna prišla z Čierneho Hrona a priniesla všetko haraburdie, ktoré vzala z Čierneho Balogu a z Hronca.

Most pri vstupnej bráne počas povodni

Podobne sa správala Bystrianka. Tieto prítoky podstatne zdvihli hladinu Hrona, ktorý sa vylial z brehov a zatopil štátnu cestu pred nemocnicou, čím prerušil premávku na trase Brezno – Banská Bystrica.

Voda pretrhla koryto aj nad domami štátneho majetku a drevoskladu. Poškodená bola žeriavová dráha. Ľudia robili všetko pre záchranu ľudí a ich majetku, ale vodný živel bol silnejší. Škody 86 občanov presiahli 1,100.000,- Kčs. V závode viac ako 48,000.000,- Kčs. MNV vznikla škoda vo výške 600.000,- Kčs. Hron kulminoval medzi dňom 21. októbra do 02 hod. dňa 22. októbra 1974 na 4,6 m pri moste na vstupe do Podbrezovej. Ešte o 23.00 hod dosiahla voda výšku transformačnej stanice pri

Hrone na autobusovom nádraží. Nastal výboj a všetko ostalo bez elektrického prúdu. (Z poznámok kronikára obce)

31. mája 1975 odovzdal MNV verejnosti do užívania nové autobusové nádražie v hodnote 840.000,- Kč. 5. decembra bol v Podbrezovej otvorený nový obchodný dom JEDNOTA za 19 miliónov Kč. V obchodnom dome boli vytvorené tieto oddelenia: potraviny s mliekom a chlebom, textil a konfekcia, obuv, domáce potreby, drobný tovar a papier, mäso, ovocie a zelenina, reštaurácia a pohostinstvo.

Lekáreň sa musí vysťahovať a uvoľniť priestor pre inú zástavbu. 15. augusta 1975 sa sťahovala aj nemocnica z Podbrezovej do Brezna. V starých priestoroch boli zriadené oddelenia pľúcne a nervové.

Cez Podbrezovú prestala premávať po železnici parná trakcia, lebo sa prešlo na dieselovú. Životné prostredie okolo stanice sa tým zlepšilo. 30. decembra prestala pracovať v Podbrezovej pekáraň. Taký dobrý chlieb a pečivo žiadna nová pekáraň odvtedy nenapiekla. Na pekára Jarabáka budú občania Podbrezovej dlho spomínať. Od tej doby bol do Podbrezovej dovážaný chlieb z Banskej Bystrice a neskôr z Brezna.

Po voľbách bol za predsedu MNV zvolený znovu Milan Môcik, za podpredsedu Štefan Oravčík a za tajomníka Ladislav Kvačkaj. Okrem toho bolo zvolených 8 členov rady. Ako vždy, boli vytvorené komisie: pre plán a rozpočet, pre miestne hospodárstvo, pre výstavbu a dopravu, pre školstvo a kultúru, sociálno – zdravotná, pre ochranu verejného poriadku a pre mládež a telesnú výchovu. Pre časť Lopej bol zvolený občiansky výbor. Pre potreby nového závodu bolo naplánované postaviť 800 nových bytov. Švermove železiarne vyhládli pre tento účel novú lokalitu Skalica – Lopej. Súčasne predložili aj plán výstavby štátnej, družstevnej a individuálnej výstavby v navrhovanej lokalite. KNV zamietol tento návrh a dal súhlas len k výstavbe 170 bytov na Štiavničke.

Na sídlisku Kolkára sa začal prejavovať nedostatok pitnej vody, ktorý bol spôsobený nedostatkom vody v skupinovom vodovode. Národný výbor sa rozhodol pripojiť Kolkára na vodovod z Lopeja. Prepojenie sa vykonalo pri cestnom moste a bolo vybudované nové vedenie k čerpadlám na Kolkárni až k vodojemu na Bendičke. V Chalupkovej štvrti nebol vodovod a občania čerpali vodu zo studní. V rámci akcie Z bol postavený pre túto štvrť nový vodovod. „Baran“, ktorý tlačil vodu obyvateľom Lopeja bývajúcim za cintorínom a fungoval 108 rokov, bol nahradený čerpadlom. Filiálka Štátnej sporiteľne sa presťahovala do renovovaného objektu Koníc pri moste. V septembri sa začala výstavba novej príjazdnej cesty na Kolkára. V októbri 1978 boli odovzdané byty v 36 bytovej jednotke v Šupkovej štvrti. 15. novembra bola zastavená prevádzka rúrovne Malý Manesmann a zinkovňa v Podbrezovej.

V r. 1979 boli na pozemkoch štátneho majetku na „Zuberštíne“ (z nemeckého Zaubenstein – Čarovný kameň) vytvorené záhradky pre občanov v Podbrezovej. Každá má v priemere 3 áre, na ktorej si hospodári každý sám. Prvým predsedom záhradkárskej osady sa stal Jaroslav Pardupa.

Najväčšou udalosťou vo verejnom živote boli v r. 1981 voľby do všetkých zastupiteľských zborov v Československu. Voľby sa uskutočnili 5. a 6. júna. Za členov rady národného výboru bolo zvolených 11 kandidátov. Za predsedu bol zvolený Ing. Vladimír Kmeť, za podpredsedu Milan Môcik a za tajomníka Ladislav Kvačkaj. V Lopeji a na Štiavničke boli zvolené občianske výbory.

V auguste 1981 vypukol v káblových priestoroch pretlačovne rúr v železiarňach požiar.

Poznámka.: 7.11.1981 zomrel bývalý predseda MNV Július Krúteľ.

30. októbra 1983 v nedeľu o 8,20 hod. bola "zhodená" lavica pre peších chodcov na Kolkáreň, ktorá spadla na železničnú trať. Stalo sa to tak, že na vagóne bol prevážaný veľký žeriav. Pri posune na trati bol vrchom ramena zachytený most lavice. Novú lavicu vykonštruovali a vyhotovili v mostárni Brezno.

V zložkách národného frontu pôsobili: Zväz Československo -sovietskeho priateľstva, Zväz slovenských žien, Zväz mládeže, Zväz československého červeného kríža, Zväz protifašistických bojovníkov. Ďalej sú tu dva záujmové zväzy: Zväz rybárov a Zväz záhradkárov.

S presadzovaním modernizácie výroby hľadali sa cesty k zásadnému obratu v sociálnej vybavenosti podniku ako aj obce Podbrezová. Tým, že sa dlho nerozhodovalo o perspektíve podniku stagnovala bytová výstavba a občianska vybavenosť.

Výstavba a modernizácia podniku zmenila sociálno – demografickú štruktúru podnikového pracovného kolektívu, vyvolala zmenu v profesionálnej, kvalifikačnej štruktúre , zmenila štruktúru formálnych a neformálnych vzťahov, zmenila i skupinovú štruktúru sociálneho systému a vyvolala v intenzite, smeroch pôsobenia dôsledky v sociálnych procesoch. Bolo konštatované, že sa podnik technicky rozvíja rýchlejšie, ako sa rozvíja starostlivosť o pracovníkov, a že pracovná sila sa stáva bariérou ďalšieho rozvoja. Technický rozvoj dosiahol v 70. rokoch kulminačného bodu a sociálny rozvoj zaostal. S výstavbou pribudli nové sociálne problémy, ktoré sa podnik snažil riešiť „ za pochodu “ výstavbou bytov, predškolských zariadení v Podbrezovej, na Štiavničke a v Brezne, rozvojom závodného stravovania, postavením novej závodnej kuchyne v novom závode, sociálno - právnu, zdravotníckou a rehabilitačnou službou ako aj rekreačnou starostlivosťou. V Bystrej bol postavený nový pioniersky tábor. Počet pracovníkov sa zvýšil na 5.500 zamestnancov. 1. septembra 1986 sa otvorili brány nového Stredného odborného učilišťa hutníckeho v Lopeji. Časť budovy závodného hotela bola adaptovaná pre potreby podnikového múzea, ktoré sa začalo používať v r. 1984. Začala sa výstavba budovy pošty a spojov.

V roku 1986 odišiel na starobný dôchodok podnikový riaditeľ Ing. Anton Kolenička, ktorý zastával funkciu riaditeľa 23 rokov a v apríli do funkcie nastúpil Ing. Anton Štulrajter.

V dňoch 23. – 24. mája 1986 pristúpilo k volebným urnám v celom Československu 11 miliónov voličov.

K volebným urnám v Podbrezovej prišlo 98,7% voličov a do nového miestneho národného výboru na roky 1986 – 1990 zvolilo 42 poslancov. Za predsedu bol zvolený Gejza Juhász, Ing Emil Lacko za podpredsedu a Ivan Hanko za tajomníka. Železiarne adaptovali budovu pri závodnom hoteli na závodné zdravotné stredisko. Vedúcou lekárkou sa stala MUDr. Božena Kilvádyová. V starej nemocnici bolo zriadené obvodné zdravotné stredisko pre občanov Podbrezovej a okolité obce, kde je súčasne aj zubná ambulancia, detská ambulancia a poradňa pre matky .

18. augusta 1987 sa Podbrezová stala strediskovou obcou. V koncepcii komplexného rozvoja strediskovej obce sa hovorí (citujem časť):

„Podbrezová je významné, priemyselné, politické, kultúrne a športové centrum. Má 4341 obyvateľov, tri priemyselné závody - Švermove železiarne s 5 605

zamestnancami, Závody SNP Vajsková so 168 zamestnancami a Smrečina Štiavnička so 186 zamestnancami, je tu nemocnica Krajského ústavu národného zdravia, obchodný dom Jednota, hotel i Stredné odborné učilište hutnícke. Zastavuje tu 206 spojov na trase Banská Bystrica – Brezno a späť, do Hornej Lehoty ďalších 18 spojov tam a späť a podobne aj do Dolnej Lehoty. Podbrezová s Lopejom a Dolnou Lehotou boli spojené do r. 1926 spoločným notárstvom v Dolnej Lehote a od r. 1926 – 1950 spoločným notárstvom v Lopeji. Je tu teda aj určitá tradícia. Svojou polohou, vybavenosťou i vysokou zamestnanosťou je Podbrezová prirodzeným centrom a má všetky predpoklady stať sa strediskovou obcou so zvýšenou právomocou MNV...“

Na konci r. 1988 bolo v Podbrezovej 577 rodinných domov s 1474 bytmi.

V súvislosti s výstavbou novej elektrooceliarne sa v r. 1989 najskôr realizovala výstavba predĺženia haly ZPO a začala sa výstavba novej kyslíkárne

V prvom polroku roka 1989 bol podnik ŠŽ súčasťou výrobného hospodárskej jednotky hutníctva železa, ale už prvým júlovým dňom sa Švermove železiarne Podbrezová stali **štátnym podnikom** na základe zákona o statnom podniku - vydaním zakladacej listiny č. 16/89, z 26. júna 1989.

Zákon zaviedol do života nový právny inštitút - samosprávu pracovných kolektívov. V dôsledku toho sa uskutočnili voľby do samosprávnych orgánov - delegátov zhromaždenia, rady pracovného kolektívu a riaditeľa štátneho podniku. Riaditeľom sa stal *Ing. Anton Štulrajter*.

„Šiklov“ dominanta Podbrezovej

7. augusta 1989 bola v železiarňach uskutočnená voľba samosprávnych orgánov - podnikovej rady a podnikového riaditeľa štátneho podniku. Predsedom rady sa stal *Ing. Tomáš Brieda* a podnikovým riaditeľom bol z troch kandidátov zvolený *Ing. Anton Štulrajter*.

Práca MNV sa v r. 1989 sústredila na plnenie úloh vyplývajúcich z volebného programu.

6. novembra 1989 bol podpísaný kontrakt na dodavku technologického zariadenia s talianskou firmou ITALIMPIANTI a v závere roka sme zaplatili pevnú akontáciu. Výstavba novej elektrooceliarne bola doslova otázkou života a smrti podniku. Veď z dôvodov ekologických a ekonomických mali byť do roku 1994 zastavene všetky siemens-martinské pece. Realizáciou tejto stavby došlo k zrušeniu troch siemens-martinských pecí – čím sa znížila spotreba vykurovacieho oleja o 32 tis. ton/rok.

Výrobou ocele v jednej elektrickej peci sa znížila spotreba kovovej substancie o 70 tis. ton/rok, ako aj celková spotreba energii o 539 TJ a výrazné sa zlepšili pracovne podmienky.